

เรื่อง โศกกระสุน

รายละเอียด

โศกกระสุน ชื่อสามัญ Bindii, Bullhead, Burra gokharu, Caltrop, Caltrops, Cat's head, Devil's eyelashes, Devil's thorn, Devil's weed, Goathead, Ground bur-nut, Small caltrops, Puncture vine, Puncturevine, Puncture weed, Tackweed

โศกกระสุน ชื่อวิทยาศาสตร์ Tribulus terrestris L. จัดอยู่ในวงศ์โศกกระสุน (ZYGOPHYLLACEAE)

สมุนไพรโศกกระสุน มีชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ว่า หนามกระสุน (ลำปาง), หนามดิน (ตาก), กาบินหนี (บางภาคเรียก), โศกกระสุน (ไทย), ชื่อจี้ลี (จีนกลาง), ไปจี้ลี (จีนกลาง) เป็นต้น

ลักษณะของโศกกระสุน

ต้นโศกกระสุน จัดเป็นพรรณไม้ล้มลุกทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ยาวได้ถึง 160 เซนติเมตร เป็นพืชจำพวกหญ้าที่มีอายุได้ประมาณ 1 ปี แตกกิ่งก้านแผ่ออกโดยรอบปกคลุมไปตามพื้นดิน ชูส่วนปลายยอดและดอกตั้งขึ้นมา มีขนตามลำต้น ขยายพันธุ์ได้รวดเร็วโดยใช้เมล็ด ขึ้นได้ดีในดินทรายที่ค่อนข้างแห้ง มีการระบายน้ำดี เจริญ

งอกงามได้ดีในช่วงฤดูฝน เป็นพรรณไม้ที่ชอบขึ้นตามทางรถไฟ ตามที่รกร้าง ตามสวนผลไม้ ทุ่งหญ้า หนองนา และริมทางสาธารณะทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลางของประเทศ

ใบโคกกระสุน ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกขนาดเล็ก มีใบย่อยประมาณ 4-8 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 6-15 มิลลิเมตร ออกตามลำต้นและตามข้อ ออกเรียงแบบสลับตรงข้ามกัน ลักษณะของใบเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 3-4 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 8-10 มิลลิเมตร หลังใบและท้องใบมีขนนุ่มทั้งสองด้าน มีหูใบเป็นรูปใบหอก

ดอกโคกกระสุน ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อสั้นตามซอกใบหรือตามข้อของลำต้น ดอกเป็นสีเหลืองสด มีกลีบรองดอก 5 กลีบ และกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกมีลักษณะเป็นรูปรี รูปไข่กลับ หรือรูปไข่ปลายหอก มีสีเหลือง ดอกมีเกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านดอกยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร เมื่อดอกบานจะมีขนาดกว้างประมาณ 0.7-2 เซนติเมตร

ผลโคกกระสุน ลักษณะของผลเป็นรูปทรงกลม เปลือกผลแข็งเป็นรูป 5 เหลี่ยม มีหนามแหลมใหญ่ 1 คู่ และมีหนามแหลมเล็ก ๆ ทั่วไป ผลจะแบ่งออกเป็น 5 ช่อง ในแต่ละช่องจะมีเมล็ดอยู่ประมาณ 2-3 เมล็ด ผลพอแห้งจะแตกออกได้

สรรพคุณของโคกกระสุน

1. เมล็ดตากแห้งใช้ทำเป็นยาลูกกลอนกินบำรุงร่างกาย เชื่อว่าจะทำให้รู้สึกเป็นหนุ่มขึ้น มีกำลังวังชา หายเหนื่อย ล้า และสำหรับผู้ที่ย่อยอาหารไม่ดีมีเรอแรง โดยใช้โคกกระสุน กำลังวัวเถลิง กำลังเสือโคร่ง และเครือเขาแก้วมา ต้มกิน (เมล็ด)
2. ทั้งต้นและผลมีรสขมเผ็ด เป็นยารสขุม ออกฤทธิ์ต่อปอดและตับ ใช้เป็นยาแก้อาการหน้ามืดวิงเวียนศีรษะ แก้วปวดศีรษะ (ทั้งต้น)
3. ผลใช้เป็นยาลดความดันโลหิตสูง แก้กตาแดง น้ำตาไหลมาก ด้วยการใช้ผลโคกกระสุน 15 กรัม, แก้วฮวย 20 กรัม, ขุมเห็ดเทศ 30 กรัม และชะเอม 6 กรัม นามาต้มกับน้ำรับประทาน หรือจะใช้ผลแห้งเพียงอย่างเดียวก็ได้ โดยนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาลดความดันโลหิต (ผล)
4. ทั้งต้นมีรสเค็มขึ้นเล็กน้อย ใช้เป็นยาแก้ไข้ทับระดู (ทั้งต้น)
5. ใช้เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ หลอดลมอักเสบ (ทั้งต้น)
6. ช่วยทำให้ตาสว่าง (ทั้งต้น)
7. ใช้เป็นยารักษาอาการอักเสบในช่องปาก (ทั้งต้น)
8. ใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน ด้วยการใช้รากนำมาฝนกับน้ำ แล้วนำมาถูกับฟันที่มีอาการปวด (ราก)
9. เมล็ดใช้เป็นยาแก้ผอมแห้ง (เมล็ด) ทั้งต้นใช้เป็นยาขับปัสสาวะ แก้นิ่ว แก้ปัสสาวะพิการ (อาการปัสสาวะปวด

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หรือกะปริดกะปรอย หรือขุนขึ้น ปัสสาวะเป็นสีเหลืองเข้มหรือ

มีเลือด) ส่วนตำรับยาแก้ปัสสาวะขัดอีกตำรับจะใช้โคกกระสุนทั้งต้นนำมาผสมกับหญ้าแพรกทั้งต้น อ้อยดำทั้งต้น และแห้วหมูทั้งต้น นำมาต้มกับน้ำ 3 ส่วน เอา 1 ส่วน ใช้กิน

ครั้งละครึ่งแก้ว วันละ 3 เวลา (ทั้งต้น) นอกจากนี้ ผลก็มีสรรพคุณเป็นยาแก้หนาวได้ด้วยเช่นกัน (ผล)

10. ใช้เป็นยาขับระดูขาวของสตรี (ผลแห้ง, ทั้งต้น)

11. ผลแห้งใช้ต้มกับน้ำดื่ม จะช่วยทำให้คลอดบุตรได้ง่ายขึ้น (ผลแห้ง)

12. ใช้เป็นยารักษาหนองใน (ผลแห้ง, ทั้งต้น)

13. ใช้เป็นยาระงับน้ำกามเคลื่อน (ทั้งต้น)

14. ใช้เป็นยารักษาอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ช่วยกระตุ้นกำหนด ส่งเสริมระบบสืบพันธุ์ ช่วยบำรุงน้ำอสุจิของเพศชาย ด้วยการใช้เมล็ดแก่นำมาตากให้แห้งแล้วบดให้

เป็นผง ใช้กินครั้งละประมาณ 1 ช้อนชา โดยกินกับน้ำผึ้งวันละ 2 เวลา เข้าและเย็น (เมล็ด)

15. ผลแห้งใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงตับ ไต กระดูก และสายตา (ผลแห้ง) หรือจะใช้ทั้งต้นจำนวน 1 กำมือ นำมาต้มกับน้ำ 3 แก้ว แล้วต้มให้เหลือ 1 แก้ว กรองเอาแต่น้ำยา

มาดื่มครั้งละครึ่งแก้ว วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็นก็ได้เป็นยาบำรุงไต (ทั้งต้น)

16. ใช้เป็นยากระจายลมในตับ กล่อมตับ (ทั้งต้น)

17. ใช้เป็นยารักษาโรคไตพิการ หรือโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ และมักจะมีอาการท้องอืด กินอาหารไม่ได้ (ทั้งต้น)

18. ผลใช้เป็นยาฝาดสมาน (ผล)

19. ใช้เป็นยาขับลมในไตผิวน้ำ แก้ก้นตามตัว แก้ผดผื่นคัน และลมพิษ (ทั้งต้น)

20. ตำรับยาแก้ผดผื่นคัน ระบุให้ใช้ต้นแห้ง 100-120 กรัม, เมล็ดปอ 60 กรัม, ดอกสายน้ำผึ้ง 40 กรัม และคราบจักจั่น 30 กรัม นำมาบดให้เป็นผงทำเป็นยาลูกกลอนรับประทาน

(ต้น)

21. ใช้เป็นยาแก้อาการปวดเมื่อย อ่อนเพลียเรื้อรัง ด้วยการใช้โคกกระสุนทั้งต้น 1 กำมือ นำมาต้มกับน้ำ 3 แก้ว จนเหลือ 1 แก้ว แล้วกรองเอาแต่น้ำยามาดื่มครั้งละครึ่งแก้ว

วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น (ทั้งต้น)

22. ผลแห้งใช้ต้มกับน้ำเป็นยาช่วยป้องกันอาการชักบางประเภทได้ (ผลแห้ง)

23. นอกจากนี้โคกกระสุนยังจัดอยู่ในตำรับยาแก้พิษอีกด้วย (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)

ขนาดและวิธีใช้ :

การใช้ตาม [4] ยาแห้งให้ใช้ครั้งละประมาณ 6-10 กรัม นำมาต้มรับประทาน หรือใช้ร่วมกับตัวยาอื่น ๆ ในตำรับยา หรือใช้ทำเป็นยาเม็ดหรือยาผงรับประทานก็ได้ ส่วนต้นสดให้ใช้ประมาณ 10-20 กรัม แต่หากนำมาใช้ภายนอกให้ใช้ต้นสดตำพอกบริเวณที่เป็น

ข้อควรระวัง :

ผู้ที่มีเลือดน้อย เป็นโลหิตจาง มีพลังหย่อน สตรีมีครรภ์หรือให้นมบุตร ห้ามรับประทานสมุนไพรชนิดนี้ และควรระวังในการใช้กับผู้ที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ เนื่องจากสารสกัดได้มีโพแทสเซียมสูง ทำให้หัวใจเต้นเร็วและอาจทำให้หัวใจวายได้

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของโคกกระสุน

1. สารที่พบ ได้แก่ สารจำพวก Flavonoid glycoside, Kaempferitrin, Kaempferide, Kaempferol-3-glucoside, Tribuloside, Potassium เมล็ดพบสาร Harman, Harmine ไบและรากพบ Alkaloid, Diosgenin, Gitogenin, Chlorogenin Harmol เป็นต้น
2. ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่พบ ได้แก่ ฤทธิ์ลดความดันโลหิต ลดไขมันในเลือด ขับปัสสาวะ ละลายก้อนนิ่วในไต ลดการอักเสบ ด้านเชื้อรา เชื้อแบคทีเรีย
3. เมื่อใช้สารจากโคกกระสุนที่สกัดได้ด้วยแอลกอฮอล์ นำมาทดลองในสัตว์พบว่า สามารถลดความดันโลหิตของสัตว์ทดลองได้เล็กน้อย
4. สารที่สกัดได้จากโคกกระสุนด้วยแอลกอฮอล์หรือน้ำยาที่ต้มได้จากโคกกระสุน มีฤทธิ์เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ และยับยั้งอาการหืดหอบได้ โดยเฉพาะกับการรักษาอาการไอ จะมีประสิทธิภาพการรักษาดีมาก
5. ยาขงจากทั้งต้นมีฤทธิ์เพิ่มปริมาณของปัสสาวะ ในคนที่มีสุขภาพปกติจะพบว่ามีฤทธิ์ขับปัสสาวะและทำให้สูญเสียเกลือแร่น้อยกว่ายาขับปัสสาวะไฮโดรคลอไรโทอาไซด์
6. จากการทดสอบความเป็นพิษ ด้วยการฉีดสารสกัดจากต้นด้วย 95% เอทานอล เข้าช่องท้องของหนูขาว แล้วทำให้สัตว์ทดลองตายครั้ง คือ 56.42 กรัมต่อกิโลกรัม
7. เมื่อปี ค.ศ.2006 ประเทศจีน ได้ทดลองในกระต่ายจำนวน 50 ตัว โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยให้อาหารแก่กระต่ายเพื่อให้กระต่ายอ้วนนาน 4 สัปดาห์ และกระต่ายกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุม กลุ่มที่ 2 ให้สารสกัดโคกกระสุนในขนาดต่ำ และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ให้สารสกัดโคกกระสุนในขนาดสูง ภายหลังจากทดลอง 2 สัปดาห์ ตรวจระดับคอเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ในกระต่าย พบว่ากระต่ายกลุ่มที่ 2 และ 3 มีระดับไขมันในเลือดลดลง $P <$

0.05

ประโยชน์ของโคกกระสุน

1. โคกกระสุนในวงการกีฬา สามารถช่วยกระตุ้นการสร้างมวลกล้ามเนื้อและเพิ่มความแข็งแรงให้กับนักกีฬาได้อีกทั้งยังช่วยผ่อนคลายความเครียด ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของ

ร่างกายในการสร้างกล้ามเนื้อให้แข็งแรง เพิ่มสมรรถภาพของนักกีฬา ทำให้นักกีฬามีศักยภาพของร่างกายที่พร้อมสำหรับการแข่งขันกีฬามากขึ้น

2. ช่วยเสริมสร้างฮอร์โมนเจริญพันธุ์ทั้งเพศชายและเพศหญิง ช่วยให้การตกไข่ของผู้หญิงเป็นปกติ ซึ่งนำไปสู่การช่วยให้มีบุตรได้ง่ายขึ้น ช่วยลดอาการก่อนและ

ระหว่างมีประจำเดือนของผู้หญิง ช่วยให้อาการวัยทองในผู้หญิงลดลง ช่วยลดอาการซึมเศร้า วิดกกังวล และนอนไม่หลับให้ลดน้อยลงได้ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มระดับ

ฮอร์โมนเพศชาย ช่วยเพิ่มความต้องการทางเพศทั้งชายและหญิง จากการศึกษาวิจัย โดยให้อาสาสมัครชายทดลองใช้โคกกระสุน 750 มิลลิกรัมติดต่อกัน 5 วัน ผลการ

ทดลองพบว่า ระดับเทสโทสเตอโรนของทุกคนเพิ่มสูงขึ้น และผลการทดลองยังพบว่าโคกกระสุนมีฤทธิ์กระตุ้นการทำงานของระบบสืบพันธุ์ ทำให้อสุจิเคลื่อนตัวได้ดีขึ้น

และช่วยเพิ่มจำนวนสเปิร์มหลังและกระตุ้นความตื่นตัวทางเพศ

คำสำคัญ : โคกกระสุน

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-07-09

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1676&code_db=610010&code_type=01